

νά *δοῦνε*· καὶ νὰ *φωτιστοῦνε* μὲ τὸ φέγγος τῆς Τέχνης ! Καὶ ἄς μείνῃ γιὰ διασκεδαστικὸ κέντρο τοῦ ἀριστοκρατικοῦ κόσμου ποὺ ξιππάζεται σὰν τὸν βλέπουνε νὰ κριθοπλερώνῃ τὸ θέατρό του, καὶ τίποτ' ἄλλο, ἄς μείνῃ τὸ φρεσάοφτειασιδωμένο *Δημοτικὸ*.—Τί ψεῦδρες ποὺ εἶναι καμιά φορὰ οἱ ὀνομασίες !

Μὰ γιὰ νὰ ὁργανωθῇ ἓνα τέτοιο θέατρο, ποὺ σκόπὸς του δὲ θάχῃ οὔτε τοῦ κερδοσκοποῦ τὸν πλουτισμό, οὔτε τὴν ἐπίδειξιν τοῦ θεατρίνου σὲ ρόλους, οὔτε τοῦ ἀγαθοῦ παραλὴ τὴν καλὴ χώνεψιν, παρὰ μόνον τὸ τεχνικὸ παῖξιμο ἔργων, ἀληθινῶν ἔργων τῆς Τέχνης· καὶ ὅχι τῆς διασκεδαστικῆς θεατροδομηχονίας, χρειάζονται κότσια καὶ γόνατα καὶ νεφρά, ὅχι τὰ παλὰ χέρια ἐνὸς ἀπόστρατου ὑπουργοῦ, πρέσβη καὶ λόγιου, ποὺ ἱκανὰ σταθήκανε νὰ τὸ μανταλοκλειδώσουνε μονάχα. Χρειάζεται ὁ κατάλληλος ἄθροπος. Καὶ τὸν ἄθροπο αὐτὸ πιστεύω πῶς τὸν ἐμελετοῦνε καὶ ὅλα ὅσοι παρακολουθοῦνε τὰ τελευταῖα χρόνια τὸν ἀγῶνα τοῦ «Νουμά», καὶ θὰ τοῦ δώσουν, ἐλπίζω, δίκαιον ἂν τὸν ὀνομάσω, δίκως νὰ πάρω τὴν ἄδεια τῆς δικῆς του.

Δὲν εἶναι Ἀθηναῖος λόγιος, ἀπὸ κείνους ποὺ μὲ τὴν καθημερινὴ συνάφειαν μὲ θεατρίνους καὶ δημοσιογράφους καὶ συντεχνίτες τοὺς μπορεῖ νὰ χάσανε πολλὰ ἢ λίγα σιδερένια λέπια ἀπὸ τὸ θώρακα τοῦ χαρακτήρα τους ἢ στομώσανε τὸ μαχαίρι τῆς κριτικῆς τους. Δὲν εἶναι οὔτε κανένας ἀπὸ τοὺς δύο μας ἀληθινὰ μεγάλους δασκάλους τῆς σκηνῆς, ποὺ δὲν καταδεχτήκανε ὅμως νὰ δειχτοῦνε καὶ ἀληθινὰ ἔθνικα τοῦ θεάτρου κυβερνήτες.

Εἶναι ὁ ξενιτεμένος ποιητής, ὁ ἀγνὸς λόγιος, ὁ ἀρροσιωμένος στὰ ἰδανικά του, ὁ πολεμάρχης τοῦ Λόγου καὶ τῆς Τέχνης, ὁ ἀπὸ κάθε ἄλλον εἰδικὸ εἰδικώτερος στὰ θεατρικά, ὅπως τὸ ἔδειξε δὴ ὡς τώρα καὶ μὲ τίς δημιουργικὰς του μετάφρασεὶς ξένων ἀριστουργημάτων καὶ μὲ τίς φωτεινὰς του κριτικὰς γιὰ τὰ ἑλληνικά ἔργα καὶ τὴ θεατρικὴ τέχνη, —εἶναι ὁ ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ.

Ἐχει κανεὶς ἀντιλογίαν ; Οἱ στήλες τοῦ «Νουμά» εἶναι ἀνοιχτὲς γιὰ νὰ πῇ τὴ γνώμη του, φτάνει νὰ μὴν εἶναι ἀδειανὸς θεωρίαις δίκως ὄφελος πρακτικῆς. Θὰ σκύψω τὸ κεφάλι, καὶ θὰ τὸν πῶ «Ἀμλέτο, βασιλιά, πατέρα» τοῦ θεάτρου, ἀνίσως μοῦ ἀποδείξῃ πῶς ἄδικα ἀερολόγησα καὶ ἐγώ, πῶς εἶδα φαντάσματα καὶ δὲν ἔστρωσα στὸ χαρτὶ πράγματα ποὺ εἶναι καὶ ποὺ γίνονται. Κι ἄς μὴ μοῦ λογαριάσῃ οὔτε καὶ τὴν ἀγάπην διόλου πλατωνικὴ ἀγάπην !—ποὺ ἔχω στὴν ψυχὴ καὶ στὴν καρδιά μου γιὰ τὸ ἑλληνικὸ θέατρο.

Ν. ΠΟΡΙΩΤΗΣ

## ΤΡΙΓΥΡΩ ΣΤΟΥΣ ΕΚΛΕΧΤΟΥΣ

### Ο ΕΠΑΙΝΟΣ ΤΟΥ ΑΔ. ΠΑΛΛΗ

Ὅταν προσφέρνω τὸ ὄνομα Ἀλέξαντρος Πάλλης, βλέπω μπροστά μου καὶ τὸν ἴδιον δάσκαί μου. Τότε τὸν κυτάζω κατὰματα καὶ τὸν ἀρωτῶ :—Ποῦ νὰ σὲ βάλω ; ποῦ νὰ σὲ τοποθετήσω ἀξιά σου, ἦρωά μου ;

Εἶσαι ὀλυμπιακὸς ἡμίθεος, εἶσαι βασιλοαἷματος Ἀχαιοῦ, εἶσαι ἀρματωλὸς, εἶσαι πρωτοπαλλήκαρος τοῦ Καραϊσκού, εἶσαι Γιαννιώτης τραγουδιστῆς, τριτζίης τῆς Πόλης, Σμυρνιατάκι εἶσαι, καλόγηρος στ' Ἀγιονόρος, ἄγγλος πάστορας, δάσκαλος τοῦ Γένους, ἄσμα δημοτικὸ, κλέφτικο τραγοῦδι, μοιρολόι· μανιάτικο, γιαρεδάκι ἀνατολίτικο ; εἶσαι σωτήρας τοῦ ἔθνους, ἢ καταδίκη τῆς ἐκφυλῆς ράτσας τῆς σημερινῆς ρωμαϊκῆς, θεῖα δίκη ;

Εἶσαι ὅλα αὐτά· καὶ ἄλλα τόσα καὶ εἶσαι ἐσύ, ὁ Ἀλέξαντρος Πάλλης, ὁ μοναχὸς σου, ὁ μεγάλος, ὁ γιγάντιος σὲν ἓνα δρῶ.

Ἔτσι σὲ βλέπω, ἔτσι σὲ προσφέρνω ὄντας σὲ ἀναλογίζομαι.

Σκύβω τότε στὰ βιβλία σου ἀπάνω καὶ σὲ μελετῶ.

Σὲ θέλω στὰ καράβια τῶν Ἀχαιῶν ; στὰ στρατόπεδα τῶν Τρώων ; Σὲ βρίσκω στὴν Ἰλιάδα σου. Ἐκεῖ περιδιαβάσεις, κρυφοκουτάσεις, συβουλεύσεις, διηγᾶσαι, σιωπᾶς.

Σὲ θέλω στὰ πρὸ τοῦ 21 χρόνιαν, τὰ ἀρματωλίτικα ; Σὲ βρίσκω στὰ χορικά τοῦ Κύκλωπά σου καὶ στὴν Ἰλιάδα σου ἀκόμα γιὰ δεύτερη φορὰ.

Σὲ θέλω ἱερωμένον, ἰδανικένη καὶ ἀπροσέμοιαν στον ; Στὰ εὐαγγέλιά σου.

Ἦρωα τῆς Ἐπανάστασης ; Στὸ Μεσολογγίτη σου.

Αἰσθηματικόνε ; Στὰ Λιανοτραγουδά σου.

Σοφόνε ; Στὶς μετάφρασεὶς σου.

Δίκη καὶ καταδίκη μας ; Στὰ Ἐπιγράματά σου.

Ἐνθουσιαστή μας ; Στὸν Κανάρη σου.

Ἐλπίδα μας καὶ παρηγοριά μας ; Στὴν πίστη σου καὶ στὴν ὁρμή σου.

Καὶ ἂν θέλω τίποτε ἄλλο ἀκόμα ἔξω ἀπὸ αὐτά καὶ ἀπάνω ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα, ἀναιῶ τὰ γράμματά σου καὶ τὸ βρίσκω.

Ἐκεῖ ἡ ψυχὴ σου εἶναι ἀσπέδιστη, ἡ καρδιά σου χωρὶς χαλινάρι, ἐκεῖ τὸ πνέμα σου ἐλεύτερον σὰν τ' ἄττα τοῦ ἡλίου.

Τὰ γράμματά σου ! Οἱ θαμμένοι θησαυροὶ τοῦ γέρω Μαρκοῦρά μας ! Ὅσες φορὲς καὶ ἂν τὰ διαβάζω, ὅσες φορὲς καὶ ἂν τὰ ξεφυλλίζω, πάντα κατὰ νέο θὰ διδάχτῶ, κατὰ καινούριο θὰ μάθω, κατὰ

θὰ ξεχωρίσω, καὶ θὰ μαντέψω ποῦ ὡς τότε νὰ μοῦ ξέφευγε.

Ἡ μετριοφροσύνη σου ἐκεῖ, ἀλλὰ καὶ ἡ σεμνότης σου, ὁ καλὸς σου λόγος καὶ ἡ χρυσοῦς σιδηρομένη σου, ἡ σοφὴ παρατήρησή σου καὶ ἡ ἐρώτησή σου τάχα γιὰ τὰ μάθημα, ἐσύ, ἐνθ' εἶναι γιὰ τὰ δασκαλέψης.

Πρόχειρό μου τὸ γράμμα σου γιὰ τὸ "Ιφ, τὸ ποίημα ποῦ σοῦ ἀφιέρωσα ἄλλοτε καὶ ποῦ τὸ τίμησες δυὸ φορὲς, γράφοντας ἀργότερα καὶ τὴν ποιητικὴν πρὸς ἐδᾶυτο ἀπόκρισίν σου. Τὸ τυπῶν ἐδῶ σκεδὸν ὀλάκαιρο, γιὰ τὸ δειχτῆς καὶ σὺ στὰ περισσότερα χαρίσματα σου ὀλάκαιρος :

Τατοῖ, 12/8/1904.

Φίλε Κύριε Μαλακάση,

Αὐτὸ τὸ "Ιφ εἶναι μεγάλο δῶρο. Εἶναι ἀριστούργημα. Ἀμφιβάλλω ἂν ἡ ἰσπανικὴ φιλολογία ἔχει τίποτε καλύτερο. Γιὰ σοῦ ! Σπουδαῖε τὸν ἑλληνικὸ λαὸ καὶ περιγράφε τον. Ἐκεῖ εἶναι ἡ ἀληθινὴ τέχνη καὶ ἐκεῖ εἶναι ἀκόμα καὶ ἡ καρδιά σου. Μὰ οἱ στίχοι σου μὲ ἔπεισαν καὶ καίτι ἄλλο, πῶς ὅσοι φωνάζουν πῶς δὲν ξέρω ρωμαιοῦς λένε τὴν ἀλήθειαν. "Ὅχι μοναχὰ γιὰτὶ μοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ γράψω μὲ τόση ζωὴ, ὅσο γράφεις τοῦ λόγου σου μὰ γιὰτὶ καὶ πολλὰ ποῦ λές δὲν τὰ ξέρω. Τὸ μόνο μου καλὸ εἶναι πῶς εἶμαι ἔτοιμος νὰ μάθω. Ἔτσι θὰ σὲ παρακαλέσω νὰ μοῦ ξηγήσης ὅσα δὲν καταλαβαίνω καὶ δὲν ξέρω, δηλαδή . . .

(Ὁ Πάλλης ἐδῶ μοῦ παραθέτει μερικὰς λέξεις τούρκικας καὶ ἄλλας ἐντελῶς ἰδιωματικὰς ποῦ σὲ γράμμα μου τοῦ τὲς ἐξήγησα. Ἀλλὰ ρωτῶ ἐσὲ τὸν ἴδιον τώρα : δὲν τὲς ἤξερες τάχα ἢ μὲ τρόπον μοῦ δειχνες πῶς ἔπρεπε νὰ τίς βγάλω ; Δὲν ξέρω καὶ ἐξακολουθῶ τὸ γράμμα σου).

. . . . Θὰ σὲ παρακαλέσω καὶ ἄλλο, νὰ μοῦ γράψης αὐτοὺς τοὺς στίχους σ' ἓνα καλὸ χαρτί καθαρό, νὰ μοῦ τοὺς ἐπογράψης καὶ νὰ γράψης καὶ τὸνομαί μου ἔτσι ὅπως εἶναι μέσα στὸ «**Νουμᾶ**» (στὲς ἑξῆς ἐδῶ σελίδες δημοσιεύτηκε τὸ "Ιφ), καὶ νὰ μοῦ τοὺς στῆλῃς. Θέλω νὰ τοὺς βάλω μέσα σὲ τετράδιο καὶ νὰ τοὺς κρατῶ στὴ βιβλιοθήκη μου.

«**Νὰ ζῇ ἡ μαννοῦλα σου νὰ ζῇ**» δὲν εἶναι καλύτερα «**ἔτσ' ἡ μαννοῦλα σου νὰ ζῇ**» ;

Τὸ μέτρο ἢ ὁ ρυθμὸς εἶναι περίφημος. «**Ζωνάρι**» ἢ «**ζουνάρι**» ;

Ἐκεῖνο τὸ «**ξεμολογημένος περβατῶ**» θὰ σοῦ τὸ ζήτησε ὁ Burns.

Σὲ ἀσπάζομαι

Ὁ φίλος σου

ΑΛ. ΠΑΛΛΗΣ

Στὸ γράμμα σου μέσα αὐτὸ δὲν εἶσαι λοιπὸν σκεδὸν ὀλάκαιρος ;

Ἐσὺ νὰ διδαχτῇς ἀπὸ μένα τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσα ;

Ἐσὺ νὰ μὴν ξέρῃς ἂν πρέπει «**ζωνάρι** ἢ «**ζουνάρι**» ;

Ἐσὺ νὰ μοῦ λές πῶς πιστεύεις νὰ εἶναι καλότερος ὁ στίχος, ἀντὶς νὰ μοῦ λές : **ἔτσι εἶναι καλότερος** ;

Καὶ ὕστερα ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ὁ προδομένος ! Αὐτὸς ὁ καὶμός σου ! Ἐχτὸς ἐσὺ τῆς ἐπίδειξης τῆς παλάδας, τῆς φαφαλαρίας καὶ ἀκόμα ντυμένης μὲ τὸ φόρεμα τῆς δημοτικῆς γλώσσας, φίλος ἐγκάρδιος ὅμως τοῦ λαϊκοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ γελασμένου πατριώτη.

«**Νᾶμαι μαζί σου στὴν πληγὴ,**

**Μαζί καὶ στὴν χαρὰ σου**» . . .

ὅπως ἀθάνατα λές στὸ τραγούδι τοῦ πολυπόθητου γυρισμοῦ σου . . . .

Εἶχα ἐρκιστεῖ νὰ μὴν ἀντιγράψω ἐδῶ στίχους σου. Ὁ κίνυνος μεγάλος, νὰ παρασυρθῶ, νὰ μὴν μπορῶ ὕστερα ποῦ νὰ κρατηθῶ, ἀλλὰ καὶ τὸ παραπάνω διωκχάκι σου πῶς νὰ τ' ἀφίσω ;

Μιὰ μέρα τόλμησα νὰ μιλήσω γιὰ σένα στὸ Μορέας. Ἐμεῖνα. Ἐνέμιζα πῶς θὰ κατσούφιαζες ἀλλὰ Ἐκεῖνος ξεστέρωσε σὰν οὐρανός.

— Ὁ Πάλλης, μὲ ρώτησε, ἀλλὰ αὐτὸς εἶναι σπουδαῖος ἄνθρωπος.

— Τὸν γνωρίζετε ;

— Βέβαια καὶ τὸν γνώρισα, καὶ τὸν διάβασα καὶ θὰ γράψω γι' αὐτόν. Μοῦ μένει Πάλλης καὶ Παπαδιαμάντης, μοῦ εἶπε καὶ ἐπρόσθεσε χαμογελῶντας : «**Ἄν δὲν προστάσω, κύταξε ν' ἀφιερῶς καὶ στοὺς δυὸ μεταφράσεις ποιημάτων μου κατὰ παράκληση καὶ ἐντολὴ μου. Ἐσὺ ξέρεις νὰ μεταχειρίζεσαι τίς Stanzas ὅπως τοὺς πρέπει καὶ ὅπως ἐγὼ θέλω. Εἶδες τί γράφω γιὰ σένα στὰ P a y s a g e s e t S e n t i m e n t s καὶ στὴν πρόλογό μου στὸ βιβλίον τοῦ Δελιγεώργη.**

Ὁ Μορέας μοῦ τὰ ἔλεγε αὐτὰ ἓνα ὥραίο ἀπόγευμα τοῦ χειμῶνα ποῦ πέρασε. Μιλούσαμε γιὰ σένα πολλὰ ὥρα στὸ μπαλκόνι τοῦ καθεσμένου. Σὲ ἀποκαλοῦσα, θυμάμαι, φωστῆρα καὶ καμάρει καὶ στολίδι τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ ἐκεῖνος συμφωνοῦσε μαζί μου. Θυμᾶμαι πόσο αἰσθανόμουν νὰ ἤμουν περήφανος ποῦ σὲ εἶχα νοιώσει καὶ σὲ εἶχα ἀγαπήσει καὶ σὲ εἶχα αἰσθανθῇ καὶ ποῦ εἶχα μὲ τὸ μέρος μου τὸ μεγάλον ποιητὴ τῆς «**Ἰφιγένειας**», τῆς «**Ερμιόνης**» καὶ τῶν ἀθανάτων «**Stances**».

Ὅσο γιὰ τὴν ἐντολή, θὰ τὴν ἐχτελέσω ἀργότερα.

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ